

Scenariusz zajęć

Przedmiot: Fizyka

Klasa: 2G

Temat: Co słyszać gdy jedzie karetka?

Czas: jednostka lekcyjna

Główne idee (main understandings):

- Wysokość dźwięku jest wyższa kiedy źródło się do nas zbliża a niższa kiedy się oddala.
- Fale długie uginają się bardziej niż krótkie.

Cele operacyjne:

Uczeń:

- Tłumaczy jak zmienia się wysokość dźwięku w zależności od tego, czy jego źródło się zbliża, czy oddala.
- Wyjaśnia, że fale długie uginają się inaczej niż fale krótkie.
- Rozpoznaje kiedy źródło zbliża się a kiedy oddala.
- Przewiduje czy dźwięk za barierą będzie słyszalny lepiej, czy gorzej w zależności od długości fali.

Słownictwo:

czynne:

- fala - [wave](#)
- długość fali – [wavelength](#)
- odbicie - [reflection](#)
- ugięcie fali – [wave diffraction](#)
- wysokość dźwięku – [sound pitch](#)

Słowniczek:

- **Efekt Dopplera** – zjawisko polegające na zmianie częstotliwości odbieranego przez obserwatora dźwięku w zależności od tego w jaki sposób porusza się jego źródło.

Przebieg zajęć

CASUM (*Conversation About Science Using Media*) – Klasowa dyskusja o zjawiskach naukowych z wykorzystaniem mediów

CASUM 1

UWAGA: animacje w tym scenariuszu wymagają użycia głośników!

Animacja pokazuje karetkę przejeżdżającą obok człowieka. Dyskusja krąży wokół opisanego przez uczniów dźwięków, które słyszą, tego jak się one zmieniają, jaką mają wysokość w danej chwili.

QTA – propozycje modelowania dialogu

Nauczyciel: Co waszym zdaniem się wydarzyło?

A. Uczeń nie rozumie: Nic takiego. LUB Jakieś dziwne rzeczy tam są. LUB Nie wiem.

Możliwe pytania nauczyciela:

- Widzisz w tej animacji pewne rzeczy. Może coś ci one przypominają?
- Mówisz, że znajdują się tam jakieś dziwne rzeczy. Ciekawi mnie, o jakie rzeczy ci chodzi?

B. Uczeń częściowo rozumie: Widziałem jak karetka jechała i był jakiś człowiek.

Możliwe pytania nauczyciela:

- Zauważyłeś karetkę i człowieka. Opowiedz o nich coś więcej.

C. Uczeń rozumie: Drogą jechała karetka w jakimś miejscu zabudowanym. I słychać było jej syrenę. A na chodniku stał człowiek.

Możliwe pytania nauczyciela:

- To ciekawe spostrzeżenia: to było miejsce zabudowane, stał obserwator i słychać było syrenę. Opisz jak słyszałeś tę syrenę.

Uczeń:

- Najpierw było ją słychać tak normalnie, ale jak przejeżdżała, to dźwięk się zmieniał. Tak, jakby ktoś go przełączył na inny.

Nauczyciel:

- To ciekawe: dźwięk się zmieniał podczas przejeżdżania karetki. Opowiedz jak było go słychać w różnych momentach?

Uczeń:

- Na początku był odległy, ale wysoki, ale jak karetka się zbliżyła, był głośny, ale taki sam. Ale jak przejechała, zaczął się wyciszać, ale był już niższy. Tak jakby ktoś go obniżył.

Nauczyciel:

- To dobre spostrzeżenia. Rzeczywiście tak było. Czy masz jakiś pomysł, co to powoduje?

Uczeń:

- No, dźwięk się chyba nie zmienia, tylko takie jest wrażenie.

Nauczyciel:

- A co możesz powiedzieć o dźwięku?

Uczeń:

- Dźwięk to fala, która rozchodzi się w powietrzu i nie tylko.

Nauczyciel:

- Tak, zapamiętajmy to, że dźwięk to fala, bo to nam się dziś bardzo przyda (*nauczyciel zapisuje: dźwięk to fala*). Zobaczmy coś więcej o tych falach dźwiękowych.

CASUM 2

UWAGA: animacje w tym scenariuszu wymagają użycia głośników!

Animacja podobna do poprzedniej, tym razem jednak fale dźwiękowe wysyłane przez karetkę są wyrysowane, dodatkowo widać porównanie odległości pomiędzy maksimami tych fal w różnych etapach przejazdu karetki.

QTA – propozycje modelowania dialogu

Nauczyciel: Czy możecie powiedzieć coś o tej animacji?

A. Uczeń nie rozumie: Nie wiem. LUB Nic z tego nie rozumiem.

Możliwe pytania nauczyciela:

- Spójrz na animację jeszcze raz i opisz własnymi słowami co widzisz.
- Oglądaliśmy już podobną animację. Opowiedz, o czym mówiliśmy wcześniej?

B. Uczeń częściowo rozumie: To było to samo, tylko teraz widać było łuki.

Możliwe pytania nauczyciela:

- Powiedziałeś o łukach. Wyjaśnij, co one oznaczają?

C. Uczeń rozumie: Teraz było widać te fale dźwiękowe. One tu na rysunku przypominały takie łuki.

Możliwe pytania nauczyciela:

- Tak, dla łatwiejszego rozumienia fale rysuje się jako podobne łuki. Co możesz o nich powiedzieć?

Uczeń:

- Że widać było, jak fale dźwiękowe się zachowują kiedy karetka stoi albo jedzie.

Nauczyciel:

- Co masz na myśli?

Uczeń:

- To, że kiedy karetka stoi, to wysyła wysokie dźwięki, a odległości pomiędzy łukami są podobne.

Nauczyciel:

- Te odległości, o których mówisz to są odległości pomiędzy maksimami fal, czyli grzbietami fal. Dla naszego rozumienia mówimy po prostu „długość fali” (*nauczyciel zapisuje: długość fali – odległość pomiędzy maksimami fal*). Opowiedz więcej o tych długościach fal.

Uczeń:

- No więc kiedy karetka zaczęła jechać, to ta fala była krótsza, ale kiedy ominęła człowieka, to nagle się wydłużyła. I wtedy dźwięk był niższy.

Nauczyciel:

- Czy ma to jakiś związek z wysokością dźwięku?

Uczeń:

- No tak, bo kiedy fale są krótsze, to dźwięk jest wyższy, a kiedy dłuższe, to on jest niższy.

Nauczyciel:

- To bardzo ciekawe wnioski. Oprócz wysokości dźwięku (*nauczyciel zapisuje: wysokość dźwięku*) zmienia się również jego częstotliwość. To zjawisko nazywa się efektem Dopplera (*nauczyciel zapisuje: efekt Dopplera*). Mówi ono dokładnie o tym, że jeśli źródło dźwięku lub słuchacz znajdują się w ruchu, to słyszany dźwięk będzie miał zmienną wysokość. Zależy to od prędkości poruszania się słuchacza lub źródła dźwięku.

Uczeń:

- Czyli jak ja będę się poruszał, a karetka będzie stała, to też dźwięk będzie się zmieniał.

Nauczyciel:

- To doskonały wniosek. Tylko musisz poruszać się z taką prędkością, żeby to miało sens. Jeśli będziesz jedynie chodzić, możesz nie znaleźć różnicy. Zobaczmy co dzieje się jeszcze z taką falą dźwięku z karetki.

CASUM 3

UWAGA: animacje w tym scenariuszu wymagają użycia głośników!

Animacja przedstawia karetkę jadącą obok obserwatora. Tym razem jednak obserwator, a raczej słuchacz, znajduje się za ścianą – przeszkodą akustyczną. Kiedy karetka się zbliża, dźwięk jest słabszy (cichszy), ale kiedy się oddala, dźwięk jest głośniejszy. Dlaczego tak się dzieje?

QTA – propozycje modelowania dialogu

Nauczyciel: Co teraz zauważyliście?

A. Uczeń nie rozumie: Znowu widziałem karetkę, tylko inaczej. LUB Teraz znowu było słychać karetkę.

Możliwe pytania nauczyciela:

- Opowiedz co się działo z tą karetką.
- Przed chwilą rozmawialiśmy o tej samej karetkce, teraz widać ją inaczej. Opowiedz o tym, co teraz widzisz.

B. Uczeń częściowo rozumie: Teraz ten człowiek stał za jakąś ścianą. I tam też słyszał karetkę.

Możliwe pytania nauczyciela:

- Masz rację. Teraz widać było ścianę lub jakiś mur. Opowiedz, co działo się z dźwiękiem tej karetki?

C. Uczeń rozumie: Kiedy człowiek stał za murem, to karetkę wyraźniej było słychać już kiedy przejechała obok niego.

Możliwe pytania nauczyciela:

- Rozumiem, że kiedy karetka się oddalała, to wtedy dźwięki były lepiej słyszalne. Jak to można wytłumaczyć?

Uczeń:

- No, może te fale dłuższe, czyli te niższe dźwięki szybciej przechodzą przez mur?

Nauczyciel:

- Hmm, fale w murze raczej są wygłuszane. Czy masz jakiś inny pomysł?

Uczeń:

- W takim razie muszą przechodzić ponad murem. I te niższe może przechodzą, a te wyższe nie?

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Nauczyciel:

- Zobaczmy od czego to zależy.

CASUM 4

UWAGA: animacje w tym scenariuszu wymagają użycia głośników!

Animacja przedstawia tę samą sytuację, co w CASUM 3, teraz jednak wyrysowane zostają fale w różnych etapach przejazdu karetki.

Nauczyciel: Co widzieliście?

A. Uczeń nie rozumie: I znowu jechała karetka. LUB Teraz widać ją było od przodu.

Możliwe pytania nauczyciela:

- Masz rację. Opisz czy coś się zmieniło?
- Mówisz chyba o karetce. Opisz co dokładniej można było zauważyć?
- Jak rozumiesz tę zmianę widoku? Co o niej myślisz?

B. Uczeń częściowo rozumie: Teraz było widać dokładniej te fale, bo były narysowane. I one nie przechodziły przez mur, tylko ponad nim.

Możliwe pytania nauczyciela:

- Czyli nasze wnioski się potwierdzają, że dźwięk nie przechodzi przez mur. Co w takim razie się z nimi dzieje?

C. Uczeń rozumie: Fale zakrzywiają się nad murem.

Możliwe pytania nauczyciela:

- Powiedziałeś „zakrzywiają”. To zjawisko nazywa się „ugięciem fali” czyli dyfrakcją (*nauczyciel zapisuje: dyfrakcja – ugięcie fali dźwiękowej*). Wyjaśnij, dlaczego nie wszystkie dźwięki było tak samo słyhać.

Uczeń:

- Bo te fale krótsze, czyli wyższe dźwięki nie ugięły się tak samo, jak dłuższe, czyli niskie dźwięki.

Nauczyciel:

- To prawda. Fale dłuższe, czyli te, które dla ludzkiego ucha mają niższy dźwięk, uginają się bardziej niż fale krótkie – dźwięki wysokie. Takim sposobem usłyszymy je za przeszkodą lepiej. Zobaczmy, co powie o tym Monika.

TUTORIAL – Indywidualna praca ucznia z wirtualną nauczycielką

Każdy uczeń przystępuje do pracy z programem komputerowym. Uczniowie używają słuchawek, co umożliwia samodzielne dostosowanie tempa nauki do indywidualnych potrzeb.

PODSUMOWANIE

Doświadczenie (opcjonalnie):

Nauczyciel: Spróbujmy teraz znaleźć jakieś przykłady z waszego codziennego życia, które będą potwierdzeniem poznanych zjawisk.

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Uczniowie podają przykłady, a następnie nauczyciel uzupełnia przykłady uczniów lub modeluje dialog. Jest również czas na odesłanie uczniów do artykułów w miniSieciWWW (opcja dla uczniów gimnazjum).

GLOSARIUSZ – lista słów wprowadzonych w TUTORIALU w języku angielskim

efekt Dopplera	Doppler effect
uginanie się (fali)	diffraction
wysokość dźwięku	pitch